

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (за період 01–31 грудня 2022 р.)

Грошово-кредитна сфера

Протягом дії воєнного стану Національний банк України (далі – НБУ) продовжує реалізацію заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору.

Визначено пріоритетні напрями докладання спільних зусиль, щоб подолати виклики, спричинені повномасштабною війною¹. 08 грудня 2022 р. відбулося чергове засідання Ради з фінансової стабільності² (далі – РФС), основними темами обговорення якого стали безперебійна робота фінансового сектору, підтримка кредитування працюючих підприємств та заходи для посилення монетарної трансмісії для збереження фінансової стабільності в умовах повномасштабної війни.

Провідним рушієм кредитної активності в умовах високих ризиків воєнного часу визначено доступ банків і позичальників до державних програм підтримки кредитування, зокрема до програми «Доступні кредити 5–7–9 %». Проте з появою нових економічних викликів, дизайн цієї програми потребує ревізії та перегляду. Зокрема доцільно розширити коло доступних для позичальників фінансових інструментів та водночас оптимізувати бюджет програми, що допоможе здійснити поступовий перехід позичальників – учасників програми до сплати ненульових процентних ставок. Члени РФС підтримали доцільність вдосконалення умов програми «Доступні кредити 5–7–9 %» спільними зусиллями Міністерства фінансів, профільних міністерств та Національного банку.

У центрі уваги РФС також посилення монетарної трансмісії та активізація

¹ Рада з фінансової стабільності визначила пріоритетні напрями докладання спільних зусиль для подолання викликів, спричинених повномасштабною війною / Національний банк України. 2022. 14 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-z-finansovoyi-stabilnosti-viznachila-prioritetni-napryami-dokladannya-spilnih-zusil-dlya-podolannya-viklikiv-sprichinenih-povnomashtabnoyu-viynoyu>

² Міжвідомчий орган, створений Указом Президента України від 24 березня 2015 року № 170/2015. До складу РФС, зокрема, входять: голова НБУ, міністр фінансів, голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, директор-розпорядник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, заступник керівника Офісу Президента України, до відання якого віднесено питання економічної політики.

первинного ринку облігацій внутрішніх державних позик (далі – ОВДП) як передумова беземісійного фінансування бюджету в 2023 р. Адже безпрецедентний структурний профіцит ліквідності банківської системи, з одного боку, стримує конкуренцію банків за вкладників та підвищує чутливість валютного ринку до ситуативних факторів, а з іншого, – створює потенціал для розширення фінансування державного бюджету на ринкових засадах через розвиток внутрішнього боргового ринку. З метою зменшення ризику повернення до емісійного фінансування дефіциту бюджету в 2023 р. банкам надаватиметься можливість покривати до 50 % від загального обсягу обов’язкових резервів за рахунок бенчмарк-ОВДП. Перелік таких цінних паперів визначатиметься окремим рішенням регулятора на основі пропозицій Міністерства фінансів України.

Створено спільну банківську мережу POWER BANKING, що працюватиме навіть в умовах блекауту³. Регулятор разом із системно важливими банками України розробили рішення, що стало спільною відповіддю на виклики, спричинені масованими ракетними обстрілами. Банки стали складовою частиною проєкту української влади із забезпечення незламності та безперервності функціонування критично важливих сервісів в умовах енергетичного терору, а саме безперервності надання банківських послуг.

POWER BANKING – це спільна мережа відділень банків по всій країні, які працюватимуть та надаватимуть клієнтам банківські послуги навіть у критичній ситуації під час блекауту. Відділення спільної мережі забезпечені альтернативними джерелами енергії та резервними каналами зв’язку, мають посилену інкасацію готівки та додатковий персонал. На сьогодні мережа об’єднує відділення всіх 14 системно важливих банків та залучає інших учасників банківського ринку. Наразі вже понад 1 000 відділень у всіх регіонах країни додатково оснащені для роботи під час блекауту, близько 80 % із них – відділення системно важливих банків.

В умовах блекауту у відділеннях мережі для всіх клієнтів буде доступний базовий перелік банківських послуг, а саме: отримання готівки (в банкоматах чи в касі); платежі, переказ коштів (у касі чи в терміналах самообслуговування); обмін валют (у разі наявності готівкової валюти в касі); консультації менеджерів з фінансових питань. Крім того, у відділеннях мережі **запроваджено національний банкоматний роумінг**, мета якого – надати українцям можливість у банкоматі будь-якого банку мережі зняти збільшену суму готівки, достатню для задоволення поточних потреб та формування певного запасу. Мапа відділень мережі POWER BANKING, на якій можна знайти детальнішу інформацію про мережу, перелік її

³ За ініціативи Національного банку створена спільна банківська мережа POWER BANKING, яка працюватиме навіть в умовах блекауту / Національний банк України. 2022. 26 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-initsiativi-natsionalnogo-banku-stvorena-spilna-bankivska-mereja-power-banking-yaka-pratsyuvatime-navit-v-umovah-blekautu>

відділень, банкоматний роумінг, поради та відповіді на поширені запитання, знаходиться за посиланням <https://power.bank.gov.ua> і регулярно оновлюється.

Підвищено нормативи резервування залучених банками коштів⁴. З метою посилення монетарної трансмісії НБУ підвищив на 5 в. п. нормативи обов'язкового резервування за коштами на вимогу та коштами на поточних банківських рахунках. Відповідні зміни починають діяти з 11 січня 2023 р. Зокрема з 0 % до 5 % збільшується норматив формування банками обов'язкових резервів у національній валюті, а саме: за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних і фізичних осіб; за коштами вкладів і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів, а також кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів. З 10 % до 15 % підвищено норматив формування банками обов'язкових резервів в іноземній валюті, а саме: за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках юридичних і фізичних осіб; за коштами вкладів і коштами на поточних рахунках інших банків-нерезидентів, а також кредитами, отриманими від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів. Натомість за строковими коштами на рахунках юридичних та фізичних осіб норматив обов'язкового резервування не змінено, в національній валюті він залишається на рівні 0 %, а в іноземній – на рівні 10 %.

Підвищення нормативів обов'язкового резервування знизить обсяг надлишкової ліквідності у банківській системі. Очікується, що загальний обсяг обов'язкових резервів, який формуватимуть банки, збільшиться орієнтовно на 68 млрд грн. За оцінками НБУ, це сприятиме: посиленню конкуренції банків за вкладників та подальшому підвищенню ставок за гривневими депозитами; збільшенню банками обсягів строкових гривневих вкладів; зменшенню ризиків для курсової стабільності; дедоларизації депозитів та посиленню спроможності НБУ утримувати контроль за динамікою інфляції. При цьому вищі вимоги до обов'язкових резервів банків не загрожуватимуть фінансовій стабільності з огляду на рекордні обсяги вільної ліквідності в банківській системі. За оцінкою НБУ, зазначені зміни також не обмежуватимуть спроможність банків кредитувати позичальників.

Врегульовано питання формування та ведення Реєстру пунктів обміну іноземної валюти⁵. Запровадження Реєстру зумовлено введенням в дію з 01 січня 2023 р. Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування діяльності з торгівлі

⁴ НБУ розпочав імплементацію анонсованих заходів для посилення монетарної трансмісії / Національний банк України. 2022. 19 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-rozpochav-implementatsiyu-anonsovanih-zahodiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisii>

⁵ Врегульовано питання формування та ведення Реєстру пунктів обміну іноземної валюти / Національний банк України. 2022. 30 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vregulovano-pitannya-formuvannya-ta-vedennya-reyestru-punktiv-obminu-inozemnoyi-valyuti>

валютними цінностями у готівковій формі», що визначає особливості оподаткування податком на прибуток підприємств банків, небанківських фінансових установ та операторів поштового зв'язку, які здійснюють обмін валют. Реєстр міститиме інформацію про структурні та відокремлені підрозділи банків, небанківських фінансових установ, операторів поштового зв'язку, яким надано право здійснювати обмін валют. Відокремлені підрозділи банку та структурні підрозділи оператора поштового зв'язку записуватимуться до Реєстру за умови використання зовнішньої реклами, табличок, вивісок або інших засобів для рекламування діяльності з обміну валют як поза межами, так і безпосередньо у приміщеннях, в яких вони розташовані. НБУ щомісяця, до 10 числа включно, розміщуватиме інформацію з Реєстру станом на 01 число поточного місяця на власній вебсторінці.

На потреби військових зі спецрахунку, відкритого регулятором для підтримки ЗСУ, станом на 02 грудня 2022 р. перераховано 21,7 млрд грн⁶. Зокрема понад 7,6 млрд грн у еквіваленті надійшло з-за кордону в іноземній валюті (долари США, євро, фунти стерлінгів, канадські долари, китайські юані, японські єни, швейцарські франки, польські злоті, австралійські долари).

Впровадження зазначених вище заходів має забезпечити солідарну відповідальність, узгодженість та транспарентність дій державних інститутів у процесі реалізації монетарної політики завдяки координації та синхронізації заходів уряду та НБУ, гарантувати безперервність роботи банківської системи за умов тривалої відсутності електропостачання, сприяти санації коштів клієнтів на строкових банківських рахунках, що позитивно впливатиме на динаміку інфляції та курсову стабільність гривні, стимулювати подальший розвиток внутрішнього боргового ринку, забезпечити впорядкування процесів здійснення та оподаткування валютообмінних операцій, сприяти додатковому фінансуванню ЗСУ.

⁶ НБУ перерахував на потреби оборони понад 21,7 млрд грн. За минулий місяць на спецрахунок надійшло понад 663 млн грн. У листопаді на рахунки відомств сил оборони переказано понад 445,4 млн грн валюти / Національний банк України. 2022. 02 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-pererahuvav-na-potrebi-oboroni-ponad-217-mlrd-grn-za-listopad-na-spetsrahunok-nadiyshlo-ponad-663-mln-grn>